

Työ- ja elinkeinoministeriö
lausuntopalvelu.fi

Viite: lausuntopyyntö VN/19788/2023

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

1. Yleiset huomiot esityksestä

Ammattiliitto Jyty ry yhtyy kaikilta osin palkansaajakeskusjärjestöjen 27.2.2024 päivättyyn eriävään mielipiteeseen ja toteaa lisäksi seuraavaa.

Paikallinen sopiminen on lähtökohtaisesti kannatettava ja hyödyllinen osa työehtosopimusjärjestelmää. Paikallista sopimista on sovellettu laajasti mm. kuntasektorilla, jossa saa sopia paikallisesti käytännössä kaikesta muusta kuin siitä, mikä on nimenomaisesti rajattu paikallisen sopimisen ulkopuolelle (ks. kunta-alan yleinen virka- ja työehtosopimus I luku 4 §). Kunta- ja hyvinvointialan pääsopimuksen IV luvussa on puolestaan sovittu paikallisen sopimisen sopijaosapuolista ja menettelytavoista. Paikallinen sopiminen on laajasti mahdollista myös niissä yksityisen sektorin sopimuksissa, joissa Ammattiliitto Jyty on osapuolena. Ammattiliitto Jytyllä ei siis ole syytä vastustaa paikallista sopimista sinänsä: hyvin toimiessaan se lisää työnantajaorganisaation tuottavuutta ja parantaa työntekijöiden työhyvinvointia ja työehtoja.

Lausuntokierroksella oleva HE-luonnos on kuitenkin ongelmallinen niistä syistä, jotka on nostettu esiin palkansaajakeskusjärjestöjen eriävässä mielipiteessä. On syytä muistaa, että paikallinen sopiminen on osa työehtosopimusjärjestelmää, ja työehtosopimusjärjestelmän sekä erityisesti yleissitovuuden tavoitteena on työntekijöiden näkökulmasta turvata työsuhteen vähimmäistyöehdot.

Esitetystä mallissa laajennetaan merkittävästi järjestäytymättömien työnantajien oikeuksia paikallisessa sopimisessa, mutta niillä ei ole samoja velvollisuuksia kuin järjestäytyneellä työnantajakentällä. Järjestäyty-

mättömissä yrityksissä tehtäviin paikallisiin sopimuksiin ei kohdistu samanlaista työehtosopimusosapuolten valvontaa kuin järjestäytyneessä kentässä, eikä vähäisillä resursseilla suoritettava viranomaisvalvonta voi mitenkään riittää paikallisten sopimusten valvontaan. Esitetty malli heikentää merkittävästi työnantajien kannusteita järjestäytyä, kun paikallisen sopimisen mahdollisuudet laajenevat järjestäytymättömään kenttään, mutta järjestäytyneitä työnantajia koskevat velvollisuudet puuttuvat. Työnantajien järjestäytymisasteen lasku puolestaan vaarantaa koko yleissitovuusjärjestelmän ja sitä kautta työsuhteiden vähimmäisehtojen turvaamisen työehtosopimusjärjestelmällä.

Työehtosopimusosapuolet harkitsevat paikallisen sopimisen laajuuden ja menettelytavat kunkin alan ominaispiirteiden ja toimintaympäristön perusteella. Esitetty perälautamalli rapauttaa tätä tasapainoa, johon kuuluu olennaisena osana tes-osapuolten valvontavelvollisuus, ja murentaa sopimusautonomiata tavalla, jota ei voi hyväksyä. Onkin mahdollista, että työehtosopimusosapuolten kannusteet edistää paikallista sopimista vähenevät – ainakin palkansaajapuolella. Kehitys voi kääntyä päinvastaiseenkin suuntaan, mikäli paikallisiin sopimuksiin liittyvät ongelmatilanteet lisääntyvät merkittävästi ja työsuhteen vähimmäisehdot rapautuvat hallitsemattoman paikallisen sopimisen seurauksena.

Esitys aiheuttaa useita juridisia ongelmia. Mikä on paikallisen sopimuksen juridinen asema yleissitovassa kentässä, ja miten se suhtautuu työoikeuden edullisemmuussääntöön? Jos paikallinen sopimus yleissitovassa kentässä on työ sopimustasoinen, miten se voi tulla yksittäistä työntekijää sitovaksi ilman tämän nimenomaista tahdonilmaisua? Miten työnantaja selvittää, ketkä ovat voineet osallistua luottamusmiehen valintaan, jos tämä on ratkaisevaa paikallisen sopimuksen henkilöllisen ulottuvuuden kannalta? Miten työpaikalla mahdollisesti tehdyt erilaiset paikalliset sopimukset (järjestäytyneet ja järjestäytymättömät työntekijät) suhtautuvat tasapuolisen kohtelun periaatteeseen?

Ammattiliitto Jyty pitää myönteisenä, että julkinen sektori on pääosin jätetty lakiesityksen ulkopuolelle, koska julkisella sektorilla neuvottelu- ja sopimusmenettelyt perustuvat pääsopimukseen ja niissä määriteltyihin sopijaosapuoliin. Jyty kuitenkin huomauttaa, ettei ole esitetty riittäviä perusteluja sille, että lakiesityksiä sovellettaisiin kuitenkin valtiolla.

Ammattiliitto Jyty on huolissaan siitä, että kolmikantaisessa lainvalmistelussa ei hallitusohjelmaan yksityiskohtaisesti kirjattujen

keinojen ja voimakkaan poliittisen ohjauksen vuoksi otettu huomioon palkansaajapuolen näkemyksiä ja huolenaiheita. Työlainsäädäntöä koskevasta kolmikantaisesta valmistelusta luopuminen ei helpota sitä pitkäjänteistä ja luottamukseen perustuvaa työelämän kehittämistä, jota nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä tarvittaisiin. Polarisaatio ja vastakkainasettelu voivat päinvastoin kärjistyä myös työmarkkinoilla, kuten muualla yhteiskunnassa on jo tapahtumassa.

Näistä syistä Ammattiliitto Jyty toteaa, ettei esitettyjä lakimuutoksia voida hyväksyä.

2. Nykytila ja sen arviointi

Asian tausta ja valmistelu

Työlainsäädäntöä ja työmarkkinoita koskevat muutokset on Suomessa valmisteltu kolmikantaisessa yhteistyössä, jolloin on ollut mahdollista hyödyntää työmarkkinaosapuolten asiantuntemusta ja löytää kestäviä ratkaisuja, jotka ovat eri osapuolten näkökulmasta mahdollisimman hyvässä tasapainossa. Tässä tapauksessa hallitusohjelman tarkat kirjaukset paikallisen sopimisen laajentamiseen eivät kuitenkaan mahdollistaneet aitoa kolmikantaista lainvalmistelua, jossa etsittäisiin yhdessä lainsäädäntöratkaisuja tavoitteiden edistämiseksi. Työntekijäpuolen ehdotuksia esityksen tasapainottamiseksi ei otettu huomioon.

3. Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ammattiliitto Jyty vastustaa mahdollisuutta poiketa yrityskohtaisilla työehtosopimuksilla säännöksistä, joista nykyisin voi sopia vain valtakunnallisella työehtosopimuksella. Tämä voi osaltaan heikentää työnantajien kannusteita järjestäytyä työnantajaliittoihin.

Järjestäytyneessä työnantajakentässä tasapainoista neuvotteluasemaa turvataan työehtosopimukseen perustuvassa paikallisessa sopimisessa useilla tavoilla, kuten paikallisen sopimisen laajuuden, osapuolten ja menettelytapojen määrittelyllä työehtosopimuksessa, tes-osapuolten tarjoamalla koulutuksella, luottamusmiesten tiedonsaannilla ja tes-osapuolten valvontavelvollisuudella. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan huomioida paikallisen sopimisen neuvottelutasapainon tukemista järjestäytymättömissä yrityksissä, ja järjestäytymättömien yritysten velvoitteet jäävät huomattavasti suppeammiksi kuin järjestäytyneiden

yriytysten velvoitteet. Tällä luodaan suoria kannusteita yrityksille olla järjestäytymättä työnantajaliittoihin. Tämä voi pahimmillaan vaarantaa työehtojen vähimmäistasoa turvaavan yleissitovuuden.

Jyty vastustaa luottamusmiehen ohittamista tilanteessa, jossa on nimenomaisesti sovittu, että vain luottamusmiehen kanssa tehdyllä paikallisella sopimuksella voidaan poiketa työehtosopimuksen määräyksistä. Työehtosopimusosapuolten on voitava sopimusautonomiansa puitteissa arvioida, miten paikallisen sopimisen menettelytavat on tarkoituksenmukaisinta järjestää niin, että sopimisen tasapaino säilyy myös paikallistasolla.

Työehtosopimuksen perusteella valitun luottamusmiehen edustus-oikeutta ei myöskään tulisi järjestäytymättömässä työnantajakentässä rajata vain niihin työntekijöihin, jotka ovat voineet osallistua hänen valintaansa. Työnantajalla ei lähtökohtaisesti ole oikeutta käsitellä työntekijöiden järjestäytymistä koskevia tietoja, joten työnantaja ei voi käytännössä tietää, mitkä työntekijät ovat voineet osallistua luottamusmiehen valintaan. Rajaus ei ole myöskään ILO:n yleissopimuksen nro 135 mukainen.

Paikallisen sopimuksen tekeminen enemmistöpäätöksellä on ongelmallinen erityisesti niissä tilanteissa, joissa paikallinen sopimus on luonteeltaan työ-sopimustasoinen, koska tällöin yksittäisellä työntekijällä ei ole mahdollisuutta omaan tahdonilmaisuun työ-sopimuksensa sisällöstä. Hallituksen esitysluonnoksessa ei ylipäätään käsitellä riittävästi paikallisen sopimisen oikeudellisia kysymyksiä järjestäytymättömissä yrityksissä sekä niiden suhdetta henkilöstön enemmistöpäätöksentekoon.

Ammattiliitto Jyty korostaa työehtosopimuksen perusteella valitun luottamusmiehen aseman tunnustamista myös yleissitovassa kentässä. Muussa tapauksessa on vaarana, että luottamusmies sivuutetaan säännönmukaisesti paikallisessa sopimisessa.

4. Vaikutukset ja muut toteuttamisvaihtoehdot

Hallituksen esityksen vaikutusarviot ovat puutteellisia. Vaikutusarvioiden laatiminen kysymysten kautta ei muodosta kokonaiskuvaavaa sääntelyn vaikutuksista. Keskeisiä vaikutuksia on jäänyt arvioimatta kokonaan.

Jukka Maarianvaara

12.4.2024

5 (5)

Muiden toteuttamisvaihtoehtojen osalta Ammattiliitto Jyty toteaa, että paikallisen sopimisen laajentaminen olisi mahdollista toteuttaa vuoden 2016 kolmikantaisen raportin pohjalta.

Ammattiliitto Jyty ry

Jonna Voima
puheenjohtajaJukka Maarianvaara
edunvalvontajohtaja